

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (czwarta izba)

z dnia 18 grudnia 2014 r.*

Odesłanie prejudycjalne — Ochrona konsumentów — Kredyt konsumencki — Dyrektywa 2008/48/WE — Obowiązek udzielenia informacji przed zawarciem umowy — Obowiązek sprawdzenia zdolności kredytowej kredytobiorcy — Ciężar dowodu — Środki dowodowe

W sprawie C-449/13

mającej za przedmiot wnioszek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez tribunal d'instance d'Orléans (Francja) postanowieniem z dnia 5 sierpnia 2013 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 12 sierpnia 2013 r., w postępowaniu:

CA Consumer Finance SA

przeciwko

Ingrid Bakkaus,

Charline Bonato, z domu Savary,

Florianowi Bonatowi,

TRYBUNAŁ (czwarta izba),

w składzie: L. Bay Larsen, prezes izby, K. Jürimäe, J. Malenovský, M. Safjan i A. Prechal (sprawozdawca), sędziowie,

rzecznik generalny: N. Wahl,

sekretarz: V. Tourrès, administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 10 lipca 2014 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu CA Consumer Finance SA przez adwokata B. Soltnera,
- w imieniu rządu francuskiego przez D. Colasa oraz S. Meneza, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu niemieckiego przez T. Henzega oraz J. Kemper, działających w charakterze pełnomocników,

* Język postępowania: francuski.

- w imieniu rządu hiszpańskiego przez A. Rubia Gonzáleza, działającego w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu Komisji Europejskiej przez M. Owsiany-Hornung oraz M. Van Hoofa, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 11 września 2014 r.,
wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 5 i 8 dyrektywy 2008/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylającej dyrektywę Rady 87/102/EWG (Dz.U. L 133, s. 66; sprostowania: Dz.U. 2009, L 207, s. 14; Dz.U. 2010, L 199, s. 40; Dz.U. 2011, L 234, s. 46).
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporów między CA Consumer Finance SA (zwaną dalej „CA CF”) a z jednej strony I. Bakkaus oraz z drugiej strony C. Bonato, z domu Savary, i F. Bonato (zwanymi dalej łącznie „kredytobiorcami”) w przedmiocie żądań spłaty kwot należnych z tytułu kredytów, których wspomniana spółka udzieliła kredytobiorcom, a z których spłatą oni zalegają.

Ramy prawne

Prawo Unii

- 3 Motywy 7, 9, 19, 24 i 26–28 dyrektywy 2008/48 mają następujące brzmienie:

„(7) W celu ułatwienia powstawania dobrze funkcjonującego wewnętrznego rynku kredytów konsumenckich należy ustanowić zharmonizowane wspólnotowe ramy w wielu kluczowych obszarach [...].

[...]

(9) Pełna harmonizacja jest niezbędna do zapewnienia wszystkim konsumentom we Wspólnocie wysokiego i równoważnego poziomu ochrony ich interesów i stworzenia prawdziwego rynku wewnętrznego. Dlatego państwa członkowskie nie powinny mieć możliwości utrzymywania ani wprowadzania przepisów krajowych innych niż ustanowione w niniejszej dyrektywie. Ograniczenia te jednak powinny mieć zastosowanie wyłącznie w zakresie, w jakim przepisy zostały zharmonizowane w niniejszej dyrektywie. Tam, gdzie przepisy nie zostały zharmonizowane, państwa członkowskie powinny mieć swobodę utrzymywania i wprowadzania przepisów krajowych [...].

[...]

(19) W celu umożliwienia konsumentom podejmowania decyzji przy pełnej znajomości faktów powinni oni przed zawarciem umowy o kredyt otrzymać odpowiednie informacje [które konsument może zabrać ze sobą i przeanalizować] na temat warunków i kosztów kredytu oraz swoich zobowiązań [...]. W celu zapewnienia możliwie największej przejrzystości i porównywalności ofert takie informacje powinny w szczególności zawierać rzeczywistą roczną stopę oprocentowania mającą zastosowanie do danego kredytu, określaną w całej Wspólnocie w taki sam sposób [...].

[...]

- (24) Przed zawarciem umowy o kredyt konsumentowi należy udzielić kompleksowej informacji, niezależnie od tego, czy w sprzedaży kredytu bierze udział pośrednik kredytowy. Dlatego, ogólnie rzecz biorąc, wymogi dotyczące informacji udzielanych przed zawarciem umowy o kredyt powinny mieć również zastosowanie do pośredników kredytowych [...].

[...]

- (26) [...] Na rozwijającym się rynku kredytów ważne jest w szczególności, by kredytodawcy nie angażowali się w nieodpowiedzialne udzielanie pożyczek lub udzielanie kredytów bez uprzedniej oceny zdolności kredytowej, a państwa członkowskie powinny sprawować odpowiedni nadzór w celu uniknięcia takich zachowań oraz powinny ustalić niezbędne środki w celu karania kredytodawców w razie wystąpienia takich sytuacji [...]. [N]a kredytodawcach powinien spoczywać obowiązek sprawdzania zdolności kredytowej każdego z konsumentów. W tym celu kredytodawcom należy umożliwić wykorzystywanie informacji udzielonych im przez konsumenta nie tylko w chwili przygotowywania danej umowy o kredyt, ale także uzyskanych w trakcie długotrwałych stosunków handlowych. Organy państw członkowskich mogłyby również przedstawiać kredytodawcom odpowiednie instrukcje i wytyczne. Również konsumenci powinni działać z zachowaniem ostrożności i przestrzegać swoich zobowiązań umownych.

- (27) Niezależnie od informacji udzielanych przed zawarciem umowy o kredyt konsument może jeszcze potrzebować dodatkowej pomocy w celu podjęcia decyzji, która umowa o kredyt spośród proponowanych produktów jest dla niego najodpowiedniejsza z punktu widzenia jego potrzeb i sytuacji finansowej. Państwa członkowskie powinny zatem zapewnić udzielanie przez kredytodawców takiej pomocy w odniesieniu do produktów, które oferują konsumentowi. W odpowiednich przypadkach informacje udzielane przed zawarciem umowy o kredyt, jak również zasadnicze cechy charakterystyczne proponowanych produktów, powinny zostać przedstawione konsumentowi w sposób dostosowany do jego indywidualnych potrzeb, tak aby mógł on zrozumieć wpływ, jaki mogą one mieć na jego sytuację ekonomiczną. W stosownych przypadkach obowiązkiem udzielenia konsumentowi pomocy powinni być objęci również pośrednicy kredytowi. Państwa członkowskie powinny mieć możliwość określenia, kiedy i w jakim zakresie takie wyjaśnienia mają być udzielane konsumentowi, biorąc pod uwagę konkretne okoliczności, w jakich kredyt jest oferowany, konieczność udzielenia konsumentowi pomocy, a także charakter poszczególnych produktów kredytowych.

- (28) W celu dokonania oceny sytuacji kredytowej konsumenta kredytodawca powinien także sięgnąć po informacje zawarte w stosownych bazach danych; okoliczności prawne i faktyczne mogą wymagać, by informacje takie miały różny zakres [...].”

- 4 Artykuł 5 dyrektywy 2008/48, zatytułowany „Informacje udzielane przed zawarciem umowy”, stanowi w ust. 1 akapit pierwszy i ust. 6:

„1. W stosownym czasie przed związaniem się konsumenta umową o kredyt lub ofertą kredytodawca oraz, w stosownych przypadkach, pośrednik kredytowy dostarczają konsumentowi – na podstawie warunków kredytu zaproponowanych przez kredytodawcę, a także, w stosownych przypadkach, zgodnie z preferencjami określonymi przez konsumenta i informacjami przez niego przekazanymi – informacje potrzebne do porównania różnych ofert w celu podjęcia, przy pełnej znajomości faktów, decyzji, czy zawrzeć umowę o kredyt. Informacje te, w formie papierowej lub na innym trwałym nośniku, powinny zostać przekazane przy użyciu standardowego europejskiego arkusza informacyjnego dotyczącego kredytu konsumenckiego określonego w załączniku II. Domniemywa się, że kredytodawca spełnił wymogi informacyjne określone w niniejszym ustępie, a także w art. 3 ust. 1 i 2 dyrektywy 2002/65/WE, jeśli przekazał on konsumentowi standardowy europejski arkusz informacyjny dotyczący kredytu konsumenckiego.

[...]

6. Państwa członkowskie zapewniają, by kredytodawcy i, w stosownych przypadkach, pośrednicy kredytowi udzielali konsumentowi odpowiednich wyjaśnień, w odpowiednich przypadkach przez objaśnienie informacji udzielanych przed zawarciem umowy zgodnie z ust. 1, głównych cech proponowanych produktów oraz konkretnych skutków dla konsumenta, jakie mogą one za sobą pociągać, w tym konsekwencji zaległości w spłacie, tak aby konsument mógł ocenić, czy proponowana umowa o kredyt jest dostosowana do jego potrzeb i sytuacji finansowej. Państwa członkowskie mogą ustalić tryb i zakres takiej pomocy, a także określić podmiot, który ma udzielać pomocy, w zależności od konkretnych okoliczności, w jakich umowa o kredyt jest oferowana, osob[ę], której jest ona oferowana, a także rodzaj[ę] oferowanego kredytu”.

- 5 Artykuł 8 tej dyrektywy, zatytułowany „Obowiązek przeprowadzenia oceny zdolności kredytowej”, stanowi w ust. 1:

„Państwa członkowskie zapewniają przeprowadzanie przez kredytodawcę przed zawarciem umowy o kredyt oceny zdolności kredytowej konsumenta na podstawie wystarczających informacji przekazanych mu, w stosownych przypadkach, przez konsumenta oraz, w razie konieczności, na podstawie informacji uzyskanych z odpowiedniej bazy danych. Państwa członkowskie, których ustawodawstwo wymaga od kredytodawców dokonania oceny zdolności kredytowej konsumenta na podstawie informacji z danej bazy danych, mogą zachować ten wymóg”.

- 6 Artykuł 22 omawianej dyrektywy, zatytułowany „Harmonizacja i bezwzględnie wiążący charakter niniejszej dyrektywy”, stanowi w ust. 2 i 3:

„2. Państwa członkowskie zapewniają, by konsumenci nie mogli zrzekać się praw przyznanych im na mocy przepisów prawa krajowego wprowadzających w życie niniejszą dyrektywę lub do niej się odnoszących.

3. Państwa członkowskie zapewniają ponadto, by przepisy, które przyjmują w celu wykonania niniejszej dyrektywy, nie mogły być obchodzone poprzez sposób formułowania umów, w szczególności poprzez włączenie wypłat lub umów o kredyt objętych zakresem zastosowania niniejszej dyrektywy do umów o kredyt, które z uwagi na swój charakter lub cel mogłyby stwarzać możliwości uniknięcia stosowania jej przepisów”.

Prawo francuskie

- 7 Loi n° 2010-737, du 1er juillet 2010, portant réforme du crédit à la consommation (ustawa nr 2010-737 z dnia 1 lipca 2010 r. o reformie kredytu konsumenckiego) (JORF z dnia 2 lipca 2010 r., s. 12001), która ma na celu transpozycję dyrektywy 2008/48 do francuskiego prawa wewnętrznego, została włączona do code de la consommation (kodeksu konsumenckiego) w art. L. 311-1 i nast. tego kodeksu.

- 8 Artykuł L. 311-6 wspomnianego kodeksu stanowi:

„I. Przed zawarciem umowy o kredyt kredytodawca lub pośrednik kredytowy udostępnia kredytobiorcy, w formie pisemnej lub na innym trwałym nośniku, informacje potrzebne do porównania różnych ofert i umożliwiające kredytobiorcy, z uwzględnieniem jego preferencji, pełne zrozumienie zakresu jego zobowiązań.

[...]

II. Jeżeli konsument zamierza zawrzeć umowę o kredyt w miejscu sprzedaży, kredytodawca zapewnia przekazanie mu informacji wskazanych w pkt I w danym miejscu sprzedaży”.

9 Artykuł L. 311-8 omawianego kodeksu przewiduje:

„Kredytodawca lub pośrednik kredytowy udzielają kredytobiorcy wyjaśnień, tak aby mógł on ocenić, czy proponowana umowa o kredyt jest dostosowana do jego potrzeb i sytuacji finansowej, szczególnie w oparciu o informacje zawarte w arkuszu informacyjnym, o którym mowa w art. L. 311-6. Musi on zwrócić uwagę kredytobiorcy na główne cechy zaproponowanego kredytu lub kredytów oraz na wpływ, jaki mogą one wywrzeć na jego sytuację finansową, w tym w razie zaległości w spłacie. Informacje te są przekazywane, w stosownych przypadkach, na podstawie preferencji określonych przez kredytobiorcę.

[...]”.

10 Artykuł L. 311-9 tego kodeksu brzmi następująco:

„Przed zawarciem umowy o kredyt kredytodawca sprawdza zdolność kredytową kredytobiorcy na podstawie wystarczającej ilości informacji, w tym informacji przekazanych przez tego ostatniego na wniosek kredytodawcy. Kredytodawca sprawdza informacje zawarte w rejestrze, o którym mowa w art. L. 333-4, na warunkach przewidzianych w rozporządzeniu wymienionym w art. L. 333-5”.

11 Artykuł L. 311–48 akapity drugi i trzeci code de la consommation przewiduje:

„Kredytodawca, który nie przestrzega obowiązków ustanowionych w art. L. 311-8 i L. 311-9, zostaje pozbawiany prawa do odsetek w całości bądź w części ustalonej przez sąd [...].

Kredytobiorca zobowiązany jest wyłącznie do spłaty kapitału zgodnie z ustalonym harmonogramem spłat rat kredytu oraz w danym wypadku do zapłaty odsetek, których kredytodawca nie został pozbawiony. Kwoty otrzymane tytułem odsetek, które są naliczane według stawki odsetek ustawowych od dnia ich zapłaty, są zwracane przez kredytodawcę lub zaliczane na poczet kapitału pozostałego do spłaty”.

Postępowanie przed sądem krajowym i pytania prejudycjalne

12 W dniu 5 maja 2011 r. małżonkowie Bonato zawarli z CA CF za pośrednictwem sprzedawcy umowę o kredyt związaną z nabyciem pojazdu samochodowego w kwocie 20 900 EUR z roczną stałą stopą oprocentowania w wysokości 6,40% oraz rzeczywistą roczną stopą oprocentowania w wysokości 7,685%.

13 W dniu 15 lipca 2011 r. I. Bakkaus zawarła z CA CF umowę o kredyt w kwocie 20 000 EUR z roczną stałą stopą oprocentowania w wysokości 7,674% oraz rzeczywistą roczną stopą oprocentowania w wysokości 7,950%.

14 Wskutek zaprzestania spłaty CA CF pozwała kredytobiorców do tribunal d’instance d’Orléans (sądu pierwszej instancji w Orleanie) w celu nakazania im zapłaty salda przedmiotowych kredytów wraz z odsetkami.

15 Sąd odsyłający podniósł z urzędu zarzut oparty na ewentualnym pozbawieniu prawa do odsetek przewidzianym w art. L. 311-48 akapit drugi code de la consommation, ponieważ CA CF nie przedstawiła na rozprawie ani przedumownego arkusza informacyjnego, który należało przekazać

kredytobiorcom, ani żadnego innego dowodu pozwalającego wykazać, że spełniła ona obowiązki spoczywające na niej względem kredytobiorców w zakresie udzielenia informacji oraz weryfikacji ich zdolności kredytowej.

- 16 Sąd odsyłający podnosi, że dyrektywa 2008/48 oraz ustawa nr 2010-737, która ma na celu transpozycję tej dyrektywy do prawa francuskiego, nakładają na kredytodawców obowiązki udzielenia informacji i wyjaśnień pozwalających kredytobiorcy na podjęcie świadomej decyzji w odniesieniu do zaciągnięcia zobowiązania kredytowego. Niemniej żaden z przepisów wspomnianej dyrektywy lub rzeczony ustawy nie ustanawia zasad dotyczących ciężaru dowodu i trybu przeprowadzenia dowodu na to, że obowiązki spoczywające na kredytodawcach zostały spełnione.
- 17 W odniesieniu do spoczywającego na kredytodawcy obowiązku dostarczenia konsumentom „standardowego europejskiego arkusza informacyjnego dotyczącego kredytu konsumenckiego” sąd odsyłający stwierdza, że w omawianym przypadku taki arkusz nie został przedłożony przez CA CF. Spółka ta nie przedstawiła też dowodów dotyczących ciężącego na niej obowiązku udzielenia wyjaśnień i nie wypowiedziała się co do tego braku dowodów. Ów sąd podnosi jednak, że umowa podpisana przez I. Bakkaus zawiera standardowe postanowienie, które brzmi następująco: „Ja, niżej podpisana Bakkaus Ingrid, oświadczam, że otrzymałam standardowy europejski arkusz informacyjny i zapoznałam się z nim”. Sąd odsyłający uważa, że takie postanowienie mogłoby powodować trudności, gdyby miało ono na celu przerzucenie ciężaru dowodu na konsumenta na jego szkodę. Wspomniany sąd stwierdza, iż taki typ postanowienia umownego może w ten sposób utrudniać, a nawet uniemożliwiać korzystanie przez konsumenta z prawa do zakwestionowania pełnego wywiązania się przez kredytodawcę z nałożonych na niego obowiązków.
- 18 W kwestii sprawdzenia zdolności kredytowej kredytobiorców sąd odsyłający podnosi, że w sprawie dotyczącej I. Bakkaus CA CF przedstawiła wykaz dochodów i obciążeń podpisany przez I. Bakkaus, a także dokumenty poświadczające dochody, które zostały przedstawione CA CF przez zainteresowaną, co nie miało jednak miejsca w sprawie dotyczącej małżonków Bonato.
- 19 W tych okolicznościach tribunal d’instance d’Orléans postanowił zawiesić postępowanie i przedłożyć Trybunałowi następujące pytania prejudycjalne:
 - „1) Czy dyrektywę [2008/48] należy interpretować w ten sposób, że do pożyczkodawcy [kredytodawcy] należy przedstawienie dowodu na prawidłowe i pełne wykonanie ciężących na nim obowiązków w trakcie redagowania [na etapie sporządzania] i wykonywania umowy kredytowej wynikających z prawa krajowego transponującego [tę] dyrektywę?
 - 2) Czy dyrektywa [2008/48] sprzeciwia się temu, aby dowód prawidłowego i pełnego wykonania obowiązków ciężących na pożyczkodawcy [kredytodawcy] mógł zostać przedstawiony jedynie w drodze [w formie] standardowego warunku [postanowienia] znajdującego się w umowie kredytowej, dotyczącego uznania przez konsumenta wykonania przez kredytodawcę obowiązków, niepotwierdzonego przez żadne dokumenty sporządzone bądź to przez kredytodawcę, bądź to przez kredytobiorcę [sporządzone przez kredytodawcę a przekazane kredytobiorcy]?
 - 3) Czy art. 8 dyrektywy [2008/48] należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwia się on temu, aby weryfikacja zdolności kredytowej konsumenta była dokonywana jedynie na podstawie informacji zadeklarowanych [przedstawionych] przez konsumenta, bez rzeczywistego sprawdzenia tych informacji za pomocą innych środków?
 - 4) Czy art. 5 ust. 6 dyrektywy [2008/48] powinien być interpretowany w ten sposób, że kredytodawca nie może dostarczać konsumentowi adekwatnych wyjaśnień, jeżeli uprzednio nie zbadał jego sytuacji finansowej i jego potrzeb?

Czy art. 5 ust. 6 dyrektywy [2008/48] powinien być interpretowany w ten sposób, że sprzeciwia się on temu, aby adekwatne wyjaśnienia udzielane konsumentowi wynikały jedynie z informacji umownych zawartych w umowie kredytowej, bez sporządzania szczególnego dokumentu?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytań pierwszego i drugiego

- 20 Poprzez pytania pierwsze i drugie, które należy przeanalizować łącznie, sąd odsyłający zmierza zasadniczo do ustalenia w pierwszej kolejności, czy dyrektywę 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że do kredytodawcy należy przedstawienie dowodu na prawidłowe i pełne wykonanie ciążących na nim przedumownych obowiązków określonych w art. 5 i 8 tej dyrektywy, które to obowiązki wynikają z prawa krajowego dokonującego transpozycji niniejszej dyrektywy, a w drugiej kolejności, czy wprowadzenie do umowy o kredyt standardowego postanowienia dotyczącego uznania przez konsumenta faktu wykonania przez kredytodawcę obowiązków, niepotwierzonego przez żadne dokumenty sporządzone przez kredytodawcę i przekazane kredytobiorcy, jest wystarczające do udowodnienia prawidłowego wykonania ciążących na kredytodawcy obowiązków w zakresie udzielenia informacji przed zawarciem umowy.
- 21 Na wstępie należy podkreślić, że obowiązki przedumowne objęte tymi pytaniami przyczyniają się do realizacji celu zamierzonego przez dyrektywę 2008/48, który – jak wynika z jej motywów 7 i 9 – polega na ustanowieniu w dziedzinie kredytu konsumenckiego pełnej i bezwzględnie wiążącej harmonizacji w pewnych kluczowych obszarach, uznanej za niezbędną do zapewnienia wszystkim konsumentom w Unii Europejskiej wysokiego i równoważnego poziomu ochrony ich interesów oraz ułatwienia powstawania dobrze funkcjonującego wewnętrznego rynku kredytów konsumenckich (zob. wyrok LCL Le Crédit Lyonnais, C-565/12, EU:C:2014:190, pkt 42).
- 22 Jednak należy stwierdzić, że w odniesieniu do, po pierwsze, ciężaru dowodu wypełnienia przez kredytodawcę ciążących na nim obowiązków udzielenia konsumentowi odpowiednich informacji oraz sprawdzenia jego zdolności kredytowej, przewidzianych w art. 5 i 8 dyrektywy 2008/48, a po drugie, trybu przeprowadzenia dowodu na wypełnienie tych obowiązków, owa dyrektywa nie zawiera żadnych przepisów.
- 23 Zgodnie z utrwalonym orzecnictwem wobec braku stosownych uregulowań Unii właściwymi przepisami postępowania służącymi ochronie wynikających z prawa Unii praw jednostek są – zgodnie z zasadą autonomii proceduralnej państw członkowskich – wewnętrzne przepisy tych państw, pod warunkiem jednak, że nie są one mniej korzystne od uregulowań dotyczących podobnych sytuacji zaistniałych pod rządami prawa krajowego (zasada równoważności) i że nie czynią one praktycznie niemożliwym lub nadmiernie utrudnionym wykonywanie praw przyznanych w porządku prawnym Unii (zasada skuteczności) (zob. w szczególności wyrok Specht i in., od C-501/12 do C-506/12, C-540/12 i C-541/12, EU:C:2014:2005, pkt 112 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 24 W kwestii zasady równoważności należy stwierdzić, że Trybunał nie dysponuje żadnym elementem mogącym wzbudzać wątpliwości co do zgodności z tą zasadą uregulowań będących przedmiotem postępowania głównego.
- 25 W odniesieniu do zasady skuteczności należy przypomnieć, iż w każdym przypadku analiza kwestii, czy krajowy przepis proceduralny powoduje, że stosowanie prawa Unii staje się niemożliwe lub nadmiernie utrudnione, musi uwzględniać rolę tego przepisu w całym postępowaniu, tryb tego postępowania i jego szczególne cechy przed różnymi sądami krajowymi (wyrok Kušionová, C-34/13, EU:C:2014:2189, pkt 52 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 26 Co się tyczy w niniejszej sprawie przepisów krajowych będących przedmiotem postępowania głównego, należy przypomnieć, że zadaniem Trybunału nie jest zajęcie stanowiska w przedmiocie wykładni przepisów prawa wewnętrznego, ponieważ należy to wyłącznie do sądu krajowego.
- 27 Należy jednak zaznaczyć, że poszanowanie tej ostatniej zasady byłoby zagrożone, gdyby ciężar dowodu w zakresie niewykonania obowiązków przewidzianych w art. 5 i 8 dyrektywy 2008/48 spoczywał na konsumentie. Konsument nie dysponuje bowiem środkami umożliwiającymi mu udowodnienie, że kredytodawca, po pierwsze, nie udzielił mu informacji określonych w art. 5 tej dyrektywy, a po drugie, nie sprawdził jego zdolności kredytowej.
- 28 Natomiast skuteczność korzystania z praw przyznanych przez dyrektywę 2008/48 jest zapewniona przez przepisy krajowe, zgodnie z którymi kredytodawca jest co do zasady zobowiązany do wykazania przed sądem prawidłowego wypełnienia tych obowiązków przedumownych. Takie przepisy mają na celu zagwarantowanie – jak to zostało przypomniane w pkt 21 niniejszego wyroku – ochrony konsumenta bez nieproporcjonalnej ingerencji w prawo kredytodawcy do sprawiedliwego procesu. Jak bowiem zauważył rzecznik generalny w pkt 35 opinii, kredytodawca działający z należytą starannością powinien zdawać sobie sprawę z konieczności gromadzenia i przechowywania dowodów wykonania ciężących na nim obowiązków dostarczenia informacji i udzielenia wyjaśnień.
- 29 Standardowe postanowienia ujęte w umowie o kredyt zawartej przez I. Bakkaus nie zagraża skuteczności praw uznanych przez dyrektywę 2008/48, jeżeli na mocy prawa krajowego owo postanowienie powoduje jedynie, iż kredytobiorca potwierdza przekazanie mu standardowego europejskiego arkusza informacyjnego.
- 30 W tym względzie z art. 22 ust. 3 dyrektywy 2008/48 wynika, że takie postanowienie umowne nie może pozwalać kredytodawcy na obejście ciężących na nim obowiązków. Rzeczone standardowe postanowienie stanowi zatem wskaźnik, że to do kredytodawcy należy przedstawienie jednego lub kilku stosownych dowodów. Ponadto konsument musi mieć zawsze możliwość podniesienia, że nie otrzymał tego arkusza lub że arkusz ten nie pozwolił kredytodawcy na wywiązanie się z ciężących na nim przedumownych obowiązków udzielenia informacji.
- 31 Gdyby natomiast takie standardowe postanowienie oznaczało w świetle prawa krajowego uznanie przez konsumenta pełnego i prawidłowego wykonania przedumownych obowiązków ciężących na kredytodawcy, prowadziłyby to w konsekwencji do odwrócenia ciężaru dowodu wykonania wspomnianych obowiązków, zagrażając w ten sposób skuteczności praw przyznanych dyrektywą 2008/48. Do sądu odsyłającego należy zatem zbadanie, czy wartość dowodowa tego standardowego postanowienia ogranicza możliwość – zarówno dla konsumenta, jak i dla sądu – zakwestionowania prawidłowego wypełnienia przedumownych obowiązków udzielenia informacji i dokonania weryfikacji, które to obowiązki ciążyą na kredytodawcy.
- 32 W świetle całości powyższych rozważań na pytania pierwsze i drugie należy odpowiedzieć, iż przepisy dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że:
- po pierwsze, stoją one na przeszkodzie przepisom krajowym, zgodnie z którymi ciężar dowodu w zakresie niewykonania obowiązków przewidzianych w art. 5 i 8 dyrektywy 2008/48 spoczywa na konsumentie oraz
 - po drugie, stoją one na przeszkodzie stwierdzeniu przez sąd, że ze względu na standardowe postanowienie umowne konsument uznał pełne i prawidłowe wykonanie obowiązków przedumownych ciężących na kredytodawcy, które to postanowienie prowadzi w ten sposób do odwrócenia ciężaru dowodu wykonania wspomnianych obowiązków, zagrażając tym samym skuteczności praw przyznanych dyrektywą 2008/48.

W przedmiocie pytania trzeciego

- 33 Poprzez pytanie trzecie sąd odsyłający dąży do ustalenia, czy art. 8 dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie temu, aby ocena zdolności kredytowej konsumenta była dokonywana jedynie na podstawie informacji przedstawionych przez konsumenta, bez rzeczywistego sprawdzenia tych informacji za pomocą innych środków.
- 34 Z art. 8 ust. 1 dyrektywy 2008/48 wynika, że przed zawarciem umowy o kredyt kredytodawca jest zobowiązany dokonać oceny zdolności kredytowej konsumenta na podstawie wystarczających informacji przekazanych mu, w stosownych przypadkach, przez konsumenta oraz, w razie konieczności, na podstawie informacji uzyskanych z odpowiedniej bazy danych.
- 35 W tym względzie motyw 26 omawianej dyrektywy stanowi, że na kredytodawcach powinien spoczywać obowiązek sprawdzania zdolności kredytowej każdego z konsumentów i że powinni oni mieć możliwość wykorzystywania nie tylko informacji udzielonych im przez konsumenta w chwili przygotowywania danej umowy o kredyt, ale także informacji uzyskanych w trakcie długotrwałych stosunków handlowych. Ten obowiązek ma zatem na celu rozwinięcie poczucia odpowiedzialności u kredytodawców i uniknięcie udzielania kredytów konsumentom nieposiadającym zdolności kredytowej.
- 36 Dyrektywa 2008/48 nie wymienia w sposób wyczerpujący informacji, na podstawie których kredytodawca ma dokonać oceny zdolności kredytowej konsumenta, ani nie wyjaśnia, czy i w jaki sposób informacje te należy sprawdzić. Wręcz przeciwnie, brzmienie art. 8 ust. 1 tej dyrektywy w związku z jej motywem 26 pozostawia kredytodawcy zakres swobody służący określeniu, czy informacje, którymi dysponuje, są wystarczające, czy też nie, do stwierdzenia zdolności kredytowej konsumenta i czy należy je zweryfikować za pomocą innych środków.
- 37 Wynika stąd, że kredytodawca powinien w pierwszej kolejności, w każdym przypadku i z uwzględnieniem szczególnych okoliczności, ustalić, czy rzeczone informacje są odpowiednie i w ilości wystarczającej do oceny zdolności kredytowej konsumenta. W tym względzie wystarczający charakter tych informacji może różnić się w zależności od okoliczności, w których następuje zawarcie umowy o kredyt, sytuacji osobistej konsumenta oraz kwoty przewidzianej w umowie. Ocena ta może być dokonana w oparciu o dokumenty zaświadczające o sytuacji finansowej konsumenta, ale nie można wykluczyć, że kredytodawca może wziąć pod uwagę ewentualną wcześniejszą wiedzę na temat sytuacji finansowej osoby ubiegającej się o kredyt. Jednakże zwykle, niczym nieoparte oświadczenia złożone przez konsumenta nie mogą same w sobie zostać uznane za wystarczające, jeśli nie towarzyszą im dokumenty poświadczające.
- 38 W drugiej kolejności i bez uszczerbku dla art. 8 ust. 1 zdanie drugie dyrektywy 2008/48, zgodnie z którym państwa członkowskie mogą zachować w swych ustawodawstwach nałożony na kredytodawcę obowiązek sprawdzania bazy danych, dyrektywa 2008/48 nie wymaga od kredytodawców systematycznego weryfikowania prawdziwości informacji udzielonych przez konsumenta. W zależności od okoliczności właściwych dla każdego konkretnego przypadku kredytodawca może albo zadowolili się informacjami przekazanymi mu przez konsumenta, albo uznać, że uzyskanie potwierdzenia tych informacji jest niezbędne.
- 39 W świetle powyższych rozważań na pytanie trzecie należy odpowiedzieć, iż art. 8 ust. 1 dyrektywy 2008/48 winien być interpretowany w ten sposób, że po pierwsze, nie stoi on na przeszkodzie temu, by ocena zdolności kredytowej konsumenta była dokonywana jedynie na podstawie informacji przedstawionych przez niego samego, pod warunkiem że owe informacje są w wystarczającej ilości i że zwykle oświadczenia konsumenta są poparte dokumentami poświadczającymi, a po drugie, nie wymaga on od kredytodawcy przeprowadzania systematycznych weryfikacji informacji udzielonych przez konsumenta.

W przedmiocie pytania czwartego

- 40 Poprzez pytanie czwarte, które składa się z dwóch części, sąd odsyłający dąży do ustalenia w pierwszej kolejności, czy art. 5 ust. 6 dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że nie można uznać, iż kredytodawca przekazał konsumentowi odpowiednie wyjaśnienia, jeżeli nie zbadał uprzednio jego sytuacji finansowej i jego potrzeb. W drugiej kolejności sąd ten zapytuje, czy ów przepis należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie temu, aby odpowiednie wyjaśnienia udzielane konsumentowi wynikały jedynie – bez sporządzenia szczególnego dokumentu – z informacji umownych zawartych w umowie o kredyt.
- 41 Co się tyczy pierwszej części tego pytania, z art. 5 ust. 6 dyrektywy 2008/48 i z jej motywu 27 wynika, że pomimo informacji przedumownych, które powinny zostać udzielone zgodnie z art. 5 ust. 1 tej dyrektywy, konsument może przed zawarciem umowy o kredyt potrzebować dodatkowej pomocy w celu podjęcia decyzji, która umowa o kredyt jest dla niego najodpowiedniejsza z punktu widzenia jego potrzeb i jego sytuacji finansowej. Kredytodawca powinien zatem udzielić konsumentowi odpowiednich i dostosowanych do jego potrzeb wyjaśnień – w stosownych przypadkach przez objaśnienie informacji udzielanych przed zawarciem umowy, głównych cech proponowanych produktów oraz konkretnych skutków, jakie mogą one za sobą pociągać w jego sytuacji, w tym konsekwencji zaległości w spłacie – tak aby konsument mógł ocenić, czy proponowana umowa o kredyt jest dostosowana do jego potrzeb i jego sytuacji finansowej.
- 42 Tak więc ów obowiązek udzielenia odpowiednich wyjaśnień ma na celu umożliwienie konsumentowi podjęcia świadomej decyzji w zakresie rodzaju umowy o kredyt.
- 43 Natomiast, jak zostało to już podniesione w pkt 35 niniejszego wyroku, obowiązek oceny zdolności kredytowej konsumenta przewidziany w art. 8 ust. 1 dyrektywy 2008/48 ma na celu rozwinięcie poczucia odpowiedzialności u kredytodawców i uniknięcie udzielenia kredytów konsumentom nieposiadającym zdolności kredytowej.
- 44 Zarówno art. 5, jak i art. 8 tej dyrektywy mają na celu ochronę wszystkich konsumentów Unii i zapewnienie im wysokiego i równoważnego poziomu ochrony ich interesów.
- 45 Chociaż oba te obowiązki mają charakter przedumowny, ponieważ mają one być wypełnione przed zawarciem umowy o kredyt, to ani z brzmienia, ani z celów art. 5 i 8 dyrektywy 2008/48 nie wynika, że ocena sytuacji finansowej oraz potrzeb konsumenta powinna być dokonana przed udzieleniem odpowiednich wyjaśnień. Co do zasady te dwa obowiązki wynikające z powyższych przepisów dyrektywy nie są ze sobą powiązane. Kredytodawca jest w stanie udzielić konsumentowi wyjaśnień opartych jedynie na informacjach, które konsument mu przekazał, w celu umożliwienia konsumentowi podjęcia decyzji co do rodzaju umowy o kredyt, bez konieczności uprzedniego dokonania oceny zdolności kredytowej konsumenta. Niemniej kredytodawca powinien uwzględnić ocenę zdolności kredytowej konsumenta w zakresie, w jakim ocena ta rodzi konieczność dostosowania udzielonych wyjaśnień.
- 46 W odniesieniu do drugiej części pytania czwartego należy przypomnieć, że zgodnie z art. 5 ust. 1 dyrektywy 2008/48 obowiązki udzielenia informacji określone w art. 5 tej dyrektywy mają charakter przedumowny. W konsekwencji nie mogą one zostać wypełnione na etapie zawierania umowy o kredyt, lecz musi to nastąpić we właściwym czasie poprzez przekazanie konsumentowi przed podpisaniem tej umowy wyjaśnień wskazanych w art. 5 ust. 6 rzeczonyj dyrektywy.
- 47 Co się tyczy sposobu wypełnienia obowiązku ciążącego na kredytodawcy w zakresie udzielania wyjaśnień, art. 5 ust. 6 dyrektywy 2008/48 – w przeciwieństwie do art. 5 ust. 1 – nie precyzuje, w jakiej formie odpowiednie wyjaśnienia przewidziane przez ten przepis powinny zostać udzielone kredytobiorcy. W rezultacie ani z brzmienia art. 5 ust. 6, ani z celu zamierzonego przez ten przepis nie

wynika, aby owe wyjaśnienia miały być udzielane w szczególnym dokumencie; nie jest wykluczone, że takie wyjaśnienia mogłyby być przekazywane konsumentowi ustnie przez kredytodawcę podczas rozmowy.

- 48 Jednak na podstawie art. 5 ust. 6 zdanie drugie tej dyrektywy państwa członkowskie mogą sprecyzować obowiązek ciążyący na kredytodawcy w zakresie udzielania odpowiednich wyjaśnień. Kwestia, w jakiej formie wyjaśnienia te powinny zostać udzielone konsumentowi, należy w konsekwencji do prawa krajowego.
- 49 W świetle powyższych rozważań na pytanie czwarte należy odpowiedzieć, iż art. 5 ust. 6 dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że wprawdzie nie stoi on na przeszkodzie temu, by kredytodawca udzielił konsumentowi odpowiednich wyjaśnień przed dokonaniem oceny sytuacji finansowej oraz potrzeb konsumenta, ale może okazać się, że ocena zdolności kredytowej konsumenta rodzi konieczność dostosowania odpowiednich wyjaśnień udzielonych konsumentowi, które to wyjaśnienia powinny zostać mu przekazane we właściwym czasie, przed podpisaniem umowy o kredyt, jednak bez konieczności sporządzania szczególnego dokumentu.

W przedmiocie kosztów

- 50 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (czwarta izba) orzeka, co następuje:

- 1) **Przepisy dyrektywy 2008/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylającej dyrektywę Rady 87/102/EWG należy interpretować w ten sposób, że:**
 - **po pierwsze, stoją one na przeszkodzie przepisom krajowym, zgodnie z którymi ciężar dowodu w zakresie niewykonania obowiązków przewidzianych w art. 5 i 8 dyrektywy 2008/48 spoczywa na konsumencie oraz**
 - **po drugie, stoją one na przeszkodzie stwierdzeniu przez sąd, że ze względu na standardowe postanowienie umowne konsument uznał pełne i prawidłowe wykonanie obowiązków przedumownych ciążyących na kredytodawcy, które to postanowienie prowadzi w ten sposób do odwrócenia ciężaru dowodu wykonania wspomnianych obowiązków, zagrażając tym samym skuteczności praw przyznanych dyrektywą 2008/48.**
- 2) **Artykuł 8 ust. 1 dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że po pierwsze, nie stoi on na przeszkodzie temu, by ocena zdolności kredytowej konsumenta była dokonywana jedynie na podstawie informacji przedstawionych przez niego samego, pod warunkiem że owe informacje są w wystarczającej ilości i że zwykle oświadczenia konsumenta są poparte dokumentami poświadczającymi, a po drugie, nie wymaga on od kredytodawcy przeprowadzania systematycznych weryfikacji informacji udzielonych przez konsumenta.**
- 3) **Artykuł 5 ust. 6 dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że wprawdzie nie stoi on na przeszkodzie temu, by kredytodawca udzielił konsumentowi odpowiednich wyjaśnień przed dokonaniem oceny sytuacji finansowej oraz potrzeb konsumenta, ale może okazać się, że ocena zdolności kredytowej konsumenta rodzi konieczność dostosowania odpowiednich**

wyjaśnień udzielonych konsumentowi, które to wyjaśnienia powinny zostać mu przekazane we właściwym czasie, przed podpisaniem umowy o kredyt, jednak bez konieczności sporządzania szczególnego dokumentu.

Podpisy